

Vabariigi Valitsuse määruse
„Pangodi maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada selle kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse senise vana kaitsekorraga kaitsealuse loodusobjekti – Pangodi maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) – piire ja kaitsekorda.

Kaitseala asub Tartu maakonnas Kambja vallas Pangodi, Kodijärve ja Palumäe külas. Kaitseala territoorium on osaliselt looduskaitse all alates 1957. aastast, kui Elva Rajooni TSN Täitevkomitee 10. juuli otsusega nr 198 „Looduskaitse korraldamisest Elva rajoonis” võeti pargina kaitse alla Pikksaare park ning looduslikult kauni kohana Palumäed Pangodi järve ääres. Tartu Rajooni TSN Täitevkomitee 9. septembri 1964. a otsusega nr 99 „Looduse kaitsest Tartu rajoonis” täpsustati nii kaitstava ala nimetust, tüüpi kui ka ulatust: eraldi objektidena võeti kaitse alla Pangodi järv koos Pikksaare pargi ja Palumägedega (Hurdamäed) ning Kodijärve park, ja nende kaitseks kehtestati kaitse-eeskirjad. Vabariigi Valitsuse 30. oktoobri 2001. a määrusega nr 334 moodustati eelnimetatud objektide põhjal Pangodi maastikukaitseala (keskkonnaregistri kood KLO1000288).

Vastavalt looduskaitseseaduse (edaspidi *LKS*) § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uus kaitse-eeskiri. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane ning kaitse-eesmärkidele sobivaim kaitsekord.

Pangodi maastikukaitsealale jääb täies ulatuses Pangodi loodusala (EE0080314, RAH0000148), mille kaitse-eesmärgiks on määratud nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (edaspidi *loodusdirektiivi*) I lisas nimetatud elupaigatüübi looduslike rohketoiteliste järvede (3150) ja II lisas nimetatud liigi hariliku vingerja (*Misgurnus fossilis*) elupaikade kaitse.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva maastikukaitseala kaitsekorda ja optimeeritakse piirid. Kaitseala on väärtuslik maastikulise tervikkompleksina, kus on oluline säilitada geoloogilisi objekte (moreenkattega mõhnasid ja järvi) ning nendel kasvavaid erinevaid kooslusi ja pärandkultuurmaastikku. Kaitseala mitmekesise reljeefiga maastik on olnud Tartu piirkonna elanike üks meelispuhkepaiku. Seega on sealsete loodusväärtuste säilitamisel ka oluline puhkemajanduslik roll.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regiooni kaitse planeerimise spetsialist Marica-Maris Paju (tel 740 7138, e-post maris.paju@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo juhataja Taavi Tattar (tel 786 8371, e-post taavi.tattar@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja Margit Halopi Õigusbüroo OÜ jurist Margit Halop (tel 517 9278, e-post margit.halop@mail.ee), eksperdihinnangu on andnud Marje Talvis Metsaruum OÜ-st (tel 5341 9506, e-post marje@metsaruum.ee), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on säilitada ja tutvustada Pangodi järvestiku järvede ning neid ümbritseva moreenkatttega mõhnade loodus- ja pärändmaastikke ning looduse mitmekesisust, sealhulgas sürjametsi ja niite, samuti ajaloolist Kodijärve mõisa parki. Eelnimetatud kaitse-eesmärk tagab kõige laiemas tähenduses tasakaalu loodusmaastike ja ajalooliselt kujunenud inimtekkeliste maastike vahel.

Kaitseala kaitse-eesmärk on ka kaitsta ja säilitada loodusdirektiivi elupaigatüüpi looduslikult rohketoitelised järved (3150), kaitsta loodusdirektiivis nimetatud kalaliigi vingerja elupaiku ning kaitsealuste taimeliikide võsu-liivsibula (*Jovibarba sobolifera*) ja hariliku käokulla (*Helichrysum arenarium*) kasvukohti.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus. Pangodi maastikukaitseala vastab järgmistele kaitse alla võtmise eeldustele: loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus, liikide ohustatus ja haruldus, maastiku tüüpilisus, ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus.

Loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus

Loodusdirektiivist tuleneb kohustus kaitsta ohustatud loomaliike, sealhulgas nende elupaiku, ja elupaigatüüpe, ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikli 6 punkti 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Pangodi maastikukaitsealast moodustab Pangodi loodusala (Pangodi järv ja selle lähim kaldavöönd) kokku 101,3 ha ehk ca 26%. Loodusala eesmärk on kaitsta loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpi looduslikult rohketoitelised järved (3150) ning II lisas nimetatud liiki harilikku vingerjat.

Pangodi järv, mis on maastikukaitseala suurim veekogu, kuulub **elupaigatüüpi 3150** (looduslikult rohketoitelised järved). Keskkonnaregistri andmetel on Pangodi järv veepoliitika raamdirektiiviga (Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/60/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse veepoliitika tegevusraamistik) määratud metoodika alusel tüpoloogiliselt keskmise karedusega kihistunud järv (tüüp III). Järv on sopilise, tugevalt liigestunud ebakorrapärase kujuga, järves on kaks väikesaart ning läänes ulatub järve metsaga kaetud poolsaar Pikksaar, mis muudab veekogu maastikuliselt kauniks. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamatu (Paal, 2004) järgi hõlmab see elupaigatüüp Eestis kalgiveelisi rohketoitelisi järvi moreenmaastike nõgudes. Taimhõljum on seda tüüpi järvedes liigirikas, suurtaimedest valitsevad põhja kinnituvad, kuid vee peale ulatuvate õitega taimed. Enamik seda tüüpi järvedest on väga head kalajärved.

Vingerjas on loodusdirektiivi II lisasse ja looduskaitseaduse kohaselt III kaitsekategooriasse kuuluv kalaliik. Ta on põhjaeluviisiga kala, kes on Eestis oma levila põhjapiiril. Peamine oht vingerjale on elupaikade hävitamine maaparandus- ja kuivendustööde käigus ning veekogude veetaseme muutmine. Keskkonnaregistri andmeil on Eestis registreeritud 48 vingerja leiukohta, sealhulgas Tartumaal 15 ja kaitsealal üks leiukoht (keskkonnaregistri kood KLO9102507).

Ohustatus, haruldus ja tüüpilisus

Ohustatud metsakooslused. Eestis moodustavad ca 2,5% metsamaast kõrge loodusväärtusega vanad metsakooslused (Eesti metsade elurikkus – tänane olukord ning eesmärgid ja lahendused järgmiseks kümneks aastaks, 2009, K. Kohv). Dokumendis „Looduskaitse arengukava aastani 2020” on öeldud, et vastavalt metsa range kaitse miinimumvajaduse uuringutele peab rangelt kaitstavate metsade kogum aastaks 2020 olema tüpoloogiliselt esinduslik ja hõlmama vähemalt 10% kogu metsamaast. Arengukava kohaselt on range kaitse vajakud laane-, salu- ja soovikumetsade osas. Kaitsealal on laanemetsade hulka kuuluvaid sürjametsi glatsiofluviaalsetel mõhnadel, mis on ohustatud ja haruldased kogu Euroopas, kuna on levinud kitsal alal boreaalses piirkonnas, ent samas esindavad tüüpilisi looduslikke kooslusi neis kasvukohtades ning on kõrge loodusväärtusega ka Eesti jaoks, sest aitavad vähendada viljakate metsakasvukohatüüpide esindatuse vajakut rangelt kaitstavate metsade võrgustikus.

Ohustatud ja haruldased liigid. Lisaks eespool loetletud loodusdirektiivi II lisas nimetatud liigile asuvad kaitsealal keskkonnaregistri andmetel 16.03.2015 seisuga looduskaitsealuste liikide võsu-liivisibula ja hariliku käokulla populatsioonid ning neile liikidele tüüpilised elupaigad, mis on nimetatud liikide soodsa seisundi säilitamiseks olulised esinemisalad. Seetõttu on need liigid seatud kaitseala kaitse-eesmärkideks.

Võsu-liivisibul on II kaitsekategooriasse kuuluv taimeliik, mis on Eesti punase nimestiku andmetel tähelepanu vajav. See madalakasvuline ja lihakate soomustega kerajas taim on iseloomulik kuivadele liivikutele ning hõredatele nõmme- ja palumetsadele. Keskkonnaregistri andmeil on Eestis registreeritud 50 liigi kasvukohta, neist Tartumaal seitse ja kaitsealal kolm kasvukohta (KLO9335058, KLO9303436 ja KLO9311563 (nelja suure ja 36 väiksema kogumikuna)). Suurim oht võsu-liivisibulale on kasvukoha liigne tallamine või võsastumine, st valgustingimuste oluline muutumine (kuiva kasvukoha taimede kaitse tegevuskava eelnõu), mistõttu on otstarbekas seada liik kaitse-eesmärgiks, et tagada kasvukohta säilimine ja vajalik hooldus.

Harilik käokuld on II kaitsekategooriasse kuuluv taimeliik, mis on Eesti punases nimestikus märgitud ohulähedase taimeliigina. Käokuld on iseloomulik kuivematele hõredatele nõmme- ja palumetsadele. Keskkonnaregistri andmeil on Eestis registreeritud 47 liigi kasvukohta, neist Tartumaal kümme ja kaitsealal kolm kasvukohta (KLO9335059, KLO9310339 ja KLO9310340 (umbes sada isendit)). Suurim oht harilikule käokullale on kasvukoha tallamine või võsastumine (kuiva kasvukoha taimede kaitse tegevuskava eelnõu), mistõttu on otstarbekas seada liik kaitse-eesmärgiks, et tagada kasvukohta säilimine ja vajalik hooldus.

Tüüpilisus. Ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus

Eestile tüüpiliste maastike kaitseks on loodud nii rahvusparke kui ka maastikukaitsealasid. Maastikukaitsealad moodustatakse eelkõige eriliste suurte pinnavormide kaitseks, mis kannavad ka piirkonna identiteeti. Pangodi maastikukaitseala üks olulisimaid väärtusi on vaheldusrikka reljeefi ning esteetilise väärtusega (järved ja moreenkattega mõhnad) loodus- ja pärandkultuurimaastik. Maastiku ajalooline väärtus seisab ka selles, et hästi on säilinud maastikumuster, mis on jälgitav juba mõisakaartidel. Pangodi järv ja Kivijärv on „Eesti ürglooduse raamatu” objektid. Kaitsealale jääb ajaloomälestis Vabadussõja mälestussammas (reg nr 27163) Pikksaarel ja Kodijärve mõisa kalmistu (reg nr 4242). Kaitsealal on ka kaks parki – Pikksaare park ja Kodijärve mõisa park – ja mitu pärandkultuuriobjekti (Mäe-Alla põlistalu karjatee, viieharuline pärn, Pangodi kroonumõis, Järvevahi maja jt), mis lisavad alale ajaloolis-kultuurilist väärtust.

Tartu maakonna teemaplaneeringu „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused” (<http://tartu.maavalitsus.ee/asustust-ja-maakasutust-suunavad-keskkonnatingimused>) käigus koostatud töös „Tartumaa väärtuslikud maastikud” on Pangodi maastikukaitseala määratud Tartumaa maakondliku, võimaliku riikliku tähtsusega väärtuslikuks maastikuks (R5), milles tuleb säilitada Otepää kõrgustiku põhjanõlva reljeefist tulenev ning sellele vastavalt kujunenud pärandkultuurmaastiku mosaiiksus (metsaalade ja põllu-/rohumaade vaheldumine).

Kaitseala mitmekesise reljeefiga ning suure esteetilise väärtusega pärandkultuurmaastik on Tartu linna ja selle ümbruskonna elanike üks meelispuhkepaiku. Seega on sealsete loodusväärtuste säilitamisel oluline ka puhkemajanduslik roll.

Lisaks eelpool nimetatud loodusväärtustele on Pangodi maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudsel ka nende kaitse.

Maastikukaitsealalt on leitud loodusdirektiivi II ja IV lisas loetletud ja siseriiklikult olulisi looduskaitsealuseid liike, nagu **karvane maarjalepp, läikiv kurdsirbik ja hännak-rabakiil** ning **valge vesiroos, aas-karukell, kahkjaspunane sõrmkäpp, suur käopõll, sulgjas õhik ja künnapuu**. Tegemist on liikidega, kelle populatsioonid ei ole alal teadaolevalt esinduslikud (üksikud leiud) või kelle kaitse on kaudsel juba tagatud elupaikade või maastiku kaitse kaudu, mistõttu ei seata neid kaitseala kaitse-eesmärkideks.

Kaitsealal on registreeritud II kaitsekategooria **käsiivälisi** (*Vespertilionidae sp.*), kuid täpsemad liigiandmed ja arvukuse hinnangud puuduvad, teada ei ole ka kindlaid elupaiku ega pesitsemisalasid ning seetõttu ei ole nahkhiiri seatud ala kaitse-eesmärgiks.

Järjest enam on leitud tõendeid, et kimalaste ja muude tolmeldajate putukate seisund on Euroopas, sh Eestis, halvenenud. Kaitseala niidud on oluline elupaik ja toitumisala putukatele, sh kaitsealustele kimalaselikele, funktsioneerides ka astmelauana suuremate kaitsealade vahel. Kaitsealalt on leitud kokku seitse liiki III kaitsekategooria kimalasi: **kivi-kimalane** (*Bombus lapidarius*), **maa-kimalane** (*B. lucorum*), **põld-kimalane** (*B. pascuorum*), **niidu-kimalane** (*B. pratorum*), **tume kimalane** (*B. ruderarius*), **soro-kimalane** (*B. soroeensis*) ja **hall kimalane** (*B. veteranus*). Kuna neid liike on väga keeruline siduda konkreetse elupaigaga, siis ei ole kimalasi seatud eraldi ala kaitse-eesmärgiks.

E-elurikkuse andmetel on Pangodi maastikukaitsealal registreeritud ka kaks III kaitsekategooria linnuliiki: **vaenukägu** (*Upupa epops*) ja **tamme-kirjurähn** (*Dendrocopus meduus*), keda ei ole samuti seatud ala kaitse-eesmärgiks kindlate elupaigaandmete puudumise tõttu.

Eelnimetatud liikide puhul tuleb kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse eesmärk on vältida konkreetse isendi surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid see ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine levikualal. Nimetatud liikide korral tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib tuginedes LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele seada lisaks kaitse-eeskirjas esitatud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

2.2. Loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekus

Kaitseala territoorium on peaaegu samades piirides looduskaitse ala juba 9. septembrist 1964. Pangodi järvestiku looduskompleksi maastikel on suur tähtsus nii maakondlikul kui ka riigi tasandil. See on kajastatud nii Tartumaa maakonnaplaneeringus kui ka Tartumaa maakonnaplaneeringu teemaplaneeringus „Tartumaa väärtuslikud maastikud”, kus Pangodi ümbrus on ära märgitud. Maakondlikul tasandil on Pangodi maastikukaitseala roheline võrgustiku kontekstis elustiku jaoks oluline liikumiskoridor. Kohalikul tasandil on tegemist tuumalaga. Senine piiranguvööndi kaitsekord, mida on toetanud ka kohaliku omavalitsuse osaplaneering, on taganud väärtuslike maastike ja vaadete säilimise eeskätt ehitus- ja arendustegevuse suunamise ja reguleerimise teel.

Kaitsealal praeguseks registreeritud II kaitsekategooria liigid vajavad väikese sihtkaitsevööndi moodustamist Palumägedele, et vältida majandusliku iseloomuga metsaraiet ja tallamiskoormuse kasvu, mis ohustab taimeliikide praegust soodsat seisundit. Samas vajavad kaitse-eesmärgiks seatud taimeliigid (**võsu-liivsibul** (nelja suure ja hulgaliselt väiksemate kogumikena) ja **harilik käokuld** (umbes sada isendit)) aeg-ajalt sihipäraselt kasvukohtade hooldamist võsastumise vältimiseks. Lisaks loetletutele kaitstakse järvede kasutuse reguleerimisega ka **vingerjat**. Pangodi järve hinnatakse vingerjale väga sobivaks ja tüüpiliseks elupaigaks. Natura loodusala eesmärgiks seatud elupaiga ja vingerja kui loodusdirektiivis nimetatud liigi kaitse on seatud maastikukaitseala muude kaitse-eesmärkidega.

Kaitseala ja loodusala kaitse-eesmärgiks seatud **loodusdirektiivi elupaigatüüp looduslikult rohketoitelised järved** (3150; esinduslikkus ja üldine looduskaitseline seisund A) määrati aastatel 2001–2003 tehtud Natura veeprojekti käigus ja see moodustab Eesti Looduse Infosüsteemi andmetel kaitsealast ligikaudu 91 ha ehk 24%. Pangodi järve kunagine avaveeline laht Mudalaht on nüüdseks tugevasti mudastunud järvega ühenduses vaid kitsa kraavi abil. Mudalaht on küll loetud Pangodi järve osaks ja on ka Pangodi loodusala osa, aga ei ole määratud kaitstavaks elupaigatüübiks, sest ei vasta loodusdirektiivi elupaigatüübi kriteeriumitele. Seetõttu on loodusala ja loodusdirektiivkohase elupaigatüübi pindala erinev.

Pangodi järve uuriti viimati 2011. aastal Eesti väikejärvede seire käigus (ülevaateseire), kui järve ökoloogilise seisundi koondhinnang oli 2011. aastal „hea”. Järve üldseisund fütoplanktoni näitajate alusel oli hea. Zooplanktoni liikide ja koosluste olukord järves oli väga hea. Järve seisund suurtaimede osas oli nii 2011., 2007. kui ka 1989. aastal kesine. Suurselgrootute ja kalastiku seisund järves oli 2011. aastal väga hea. Järve hea ökoloogilise seisundi tagavad suur veemaht, veemassi suhteliselt hea aereeritus ning suur karedus, samas on järve veevahetus nõrk, mis kahandab vastupidavust surveteguritele. Kaitseala kaitsekord võimaldab seada piiranguid veekogu võimalikele kujundustöödele: puhastamine, süvendamine, vesiehitised jms. Neid töid käsitletakse kaitsekorralduskavas.

Kuigi kaitseala on tugevalt inimtegevusest mõjutatud (ajaloolised põllud ja hajaasustus, suur külastatavus), on seal väärtuslikke niidu- ja metsakooslusi, loodusdirektiivi järve elupaigatüüp, kaitset vajavaid liike ning esteetiliselt väärtuslikku maastikku. Eelnevast lähtuvalt ning arvestades piirkonna arendus- ja puhkemajanduslikku survet on ala väärtuste ja terviklikkuse säilimise tagamiseks vajalik kohaldada looduskaitsealades sätestatud maakasutuse piiranguid eelkõige maastiku kaitseks.

Kaitseala metsasus on väike. Metsamaa moodustab kaitsealast 22% (ca 85 ha). Enam metsa kasvab Pikksaarel (riigimaa), Palumägedel (eramaa ja riigimaa) ja väikeste lapikestena mujal kaitsealal eramaadel. Palumägedel kasvav mets, sh sihtkaitsevööndisse määratud mets (pindala 12,3 ha), on kohati 90–115 aasta vanuste I rinde puudega okaspuuenamusega segamets.

Sihtkaitsevööndis vastab mets osaliselt loodusdirektiivi elupaigatüübi okasmetsad moreenkõrgendikel (9060) kriteeriumitele (esinduslikkus C). Kuna tegemist on suure külastatavusega alaga, mida läbib ka matkarada, ja metsamaa on Palumägedel väikeste fragmentidena, siis pole otstarbekas (metsa)elupaigatüübi lisamine kaitse-eesmärgiks. Samuti pole kogu Palumägedel kasvavat metsaala otstarbekas sihtkaitsevööndisse arvata. Pikksaarel kasvav mets on intensiivses kasutuses olev päritolult vana metsastunud mõisapark, mis ei vasta loodusmetsa kriteeriumitele. Ala läbib ka matkarada, mistõttu sobib selle kaitseks ka piiranguvööndi režiim.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitseala tüübiks on valitud maastikukaitseala, kuna kaitseala peamine kaitse-eesmärk on väärtusliku maastikulise tervikkompleksi (eelkõige pinnavormid ja veekogud) säilitamine ning ala on piirkonnas oluline ja intensiivselt kasutatav puhkeala: seal asuvad RMK Pangodi telkimisala ja Palumägede puhkeala. LKS § 28 kohaselt moodustatakse maastikukaitsealad maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks, tutvustamiseks ja kasutamise reguleerimiseks. Maastikukaitseala eritüübid on park, arboretum ja puistu, mis võimaldab sama kaitseala tüübiga kaitsta ka vanu mõisaparke.

Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi (moreenkattega mõhnad, järved, kaitsealused liigid ja kooslused). Samuti ei sobi geoloogiliste objektide (järved, mõhnad) kaitseks hoiuala režiim, sest hoiualad moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks, mitte eluta looduse objektide kaitseks. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme eri rangusega vööndi moodustamist, mis on antud alal vajalik, et rakendada konkreetse kaitse-eesmärgi ökoloogilisi nõudlusi arvestavaid piiranguid kaitseala osal, kus on need vajalikud: leebem kaitsekord ja puhkemajanduse suunamine piiranguvööndis ning täielik majanduskeeld Palumägede sihtkaitsevööndis metsaraiete välistamiseks ja sihipäraste hooldustööde kavandamiseks looduskaitsealuste liikide kaitseks, et suurendada tulevikus ala loodusväärtusi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piirid

Kaitseala piiritlemisel lähtuti põhimõttest, et kaitstavad väärtused (järved, moreenkattega mõhnad, metsakooslused ja liigid) oleksid tervikuna hõlmatud. Õigusselguse huvides peavad piirid olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad ning seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (eri tasandi teed, mõõdistatud maaüksused). Nende puudumisel on sihtkaitsevööndi piiritlemisel vööndi põhjapiiril *ca* 90 m ulatuses erandkorras kasutatud mõttelist sirget. Mõttelist joont on kasutatud ka Kodijärve mõisapargi piiritlemisel. Kaitseala piiritlemise aluseks on Eesti põhikaart 2016 (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmed.

Kaitseala kaitsekorra muutmise käigus vaadati üle ja arvestades loodusväärtusi korrigeeriti kaitseala välispiiri, moodustati üks sihtkaitsevöönd (*ca* 12,3 ha), parandati digitaliseerimisest tulenevad vead ning viidi välispiir kooskõlla põhikaardi ja maakatastri andmetega. Määrusega lisatakse uued kaitse-eesmärgid. Kaitseala laiendatakse, liites Kodijärve mõisa pargile ajalooliselt selle juurde kuuluva *ca* 1,3 ha suuruse mõisakalmistu, kuhu viib vana kaseallee (allee arvati kaitseala koosseisu tervikuna, ehk mõlemal pool teed olevad puuderead võetakse kaitse alla), ning optimeeritakse sellest lähtuvalt kaitseala piiri. Kaitseala pindala keskkonnaregistris on 382,1 ha. Pärast laiendamist mõisakalmistu võrra ja piiride korrigeerimist on kaitseala pindala 380,7 ha. Kuigi kaitseala pindala reaalaruumis suurenes, ei

kajastu see arvulises väärtuses. Muudatus pindalas tuleneb seega digitaliseerimiseks kasutatud aluskaartide erinevast täpsusastmest, st varasemad arvutused hindasid kaitseala pindala üle rohkem kui kavandatav ala tegelik laiendamine.

Kaitseala kogupindala 380,7 ha on jagatud kaheks piiranguvööndiks (Kodijärve mõisapargi piiranguvöönd pindalaga 3,9 ha ja Pangodi piiranguvöönd 364,5 ha) ning Palumägede sihtkaitsevööndiks pindalaga 12,3 ha. Kaitsealal on eramaid 225,3 ha (94 maaüksust, 58,9%), riigimaid 152,9 ha (7 maaüksust, 40,5%), munitsipaalmaad 1,2 ha (5 üksust, 0,3%) ning jätkuvalt riigi omandis olevat maad 1,3 ha (mõisakalmistu, mis arvatakse pargi eriosana Kodijärve mõisapargi piiranguvööndisse). Kaitseala pindala suureneb seega peamiselt jätkuvalt riigi omandis oleva maa arvel ning väikeses mahus (0,5 ha) ka eramaal (28201:004:0044) kaitseala idaosas, kus senine välispiir kulges kõlvikute keskel, poolitades ühe hoonetusala, kus toimuv tegevus mõjutab ka kaitseala maastikuilmet (mille kaitse on seetõttu ka maastikukaitse seisukohast lähtuvalt vajalik). Kuna kehtiv piir ei olnud looduses selgelt tuvastatav, siis otsustati piiriselguse huvides kaitseala piiri korrigeerida. Korrigeeritud välispiir kulgeb kohaliku tähtsusega Palumäe–Ivaste tee maaüksuse piiri mööda. Sihtkaitsevöönd asub täies ulatuses riigimaal.

Välispiiri määramisel lähtuti senise Pangodi maastikukaitseala piiridest, millele liideti pargi eriosana käsitletav endine mõisakalmistu. Välispiir kulgeb mööda eri tasemega teid: läänes mööda Tatra–Otepää–Sangaste tugimaantee (riigimaantee nr 46; 28201:008:0024, 28201:002:0031, 28201:003:0018, 28201:008:0025) katastriüksuste piiri, põhjas mööda Pangodi–Vissi kõrvalmaantee (tee nr 22185; 28201:008:0022) katastriüksuse piiri, idas mööda kohaliku tähtsusega Unipiha tee (28201:008:0206) ja Pangodi–Kodijärve kõrvalmaantee (tee nr 22186; 28201:008:0021) katastriüksuse piiri ning kohaliku tähtsusega Palumäe–Ivaste teega (tee nr 2820139; katastriüksuse number puudub) piirnevate katastriüksuste piire mööda ja lõunas mööda Kambja–Kodijärve kõrvalmaantee (tee nr 22188, 28201:004:0033, 28201:008:0027) katastriüksuse piiri, kusjuures ükski nendest teedest ei ole vajalik ainult kaitseala tarbeks ja on seetõttu kaitsealast välja jäetud. Kaitsealasse jääb vaid ca 1,3 km pikkune lõik Pangodi–Kodijärve kõrvalmaanteest (tee nr 22186; 28201:008:0021). Lahustükina lisatav Kodijärve mõisasurnuaed on piiritletud eraomandis olevate maaüksustega (28201:008:0533, 28201:008:0137, 28201:008:0001 ja 28201:008:0138).

Sihtkaitsevööndisse jääb kaitseala idapoolne riigi omandis olev osa Palumäest (28201:008:0169) ja selle nõlvadel kasvavast vanast kuuseenamusega sürjametsast. Sihtkaitsevöönd on idast piiritletud Pangodi järve Hurdalaheks nimetatud osa (28201:008:0534) põhikaardile kantud kaldajoonega, lõunast ja läänest eramaade (28201:008:0510, 28201:001:0140, 28201:001:0138 ja 28201:008:0226), edelanurgas Mäeala-Ellijaagu kohaliku tee (tee nr 2820179) sihtkaitsevööndi poolse servaga, loodes Palumäe kohaliku tee (tee nr 2820137) sihtkaitsevööndi poolse servaga ning põhjast mõttelise sirgega (X 651 347,877, Y 6 452 863,610; X 651 435,460, Y 6 452 848,720). Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik metsakooslustes majanduslikul eesmärgil raiete vältimiseks ning seeläbi elustiku mitmekesisuse ja eelkõige kaitsealuste taimeliikide elupaikade säilimiseks. Sihtkaitsevööndi režiimi kavandatakse sellepärast, et kõigile kaitse-eesmärgiks seatud liikidele ei ole võimalik puistusiseselt ja kasvukohapõhiselt leida üht sobivat raieviisi, kuid sihtkaitsevööndis saab teha liigikaitselisel eesmärgil kujundusraieid vastavalt liigi nõudlustele. Lisaks on kavandatud sihtkaitsevööndit läbival oosil matkarada, mille tõttu poleks lage- ja turberaie ka maastiku visuaalse häiringuna tervitavad. Puistute iseloom kavandatud sihtkaitsevööndis annab neile suhteliselt kõrge loodusväärtuse (üksikuid vanu puid, erivanuselisis, lamapuud eri lagunemisastmes jne), kuigi tegu ei ole vanade loodusemetsadega loodusdirektiivi tähenduses. Piiranguvööndi kaitsekord ei suuda tagada kõrge väärtusega metsakoosluste soodsat seisundit, sest võimaldab metsa majandamist puhtalt majanduslikust huvist lähtuvalt. Sihtkaitsevöönd on

olemuselt osa kaitsealast, kus looduslikesse protsessidesse sekkutakse ainult looduskaitsest vajadusest lähtuvalt, mitte majanduslikust huvist, seega on sihtkaitsevöönd antud juhul kaitse korraldamiseks sobivam kui piiranguvöönd.

Sihtkaitsevööndi piir on ühtlasi ka sihtkaitsevööndi ja Pangodi piiranguvööndi vaheliseks piiriks.

Piiranguvöönd on kaitseala majandatav osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on Pangodi piiranguvöönd ja Kodijärve mõisapargi piiranguvöönd. Piiranguvöönditesse jääb valdav osa kaitsealast, sh Pangodi järv, intensiivse kasutusega Palumägede puhkekoht ja Pikksaare puhkekoht, mõisapark, põllumajanduslikus kasutuses olevad maad, madalama loodusväärtusega majandatavad metsad ning väiksemad järved (Kivijärv ja Kodijärv). Kaitsealal on Pangodi piiranguvöönd, mis moodustab suurima osa kaitsealast ja mille kaitseeesmärk on looduse mitmekesisuse, maastikuilme, sh põllumajandusliku maakasutuse ja asustusstruktuuri, metsade, järvede ja niidukoosluste (avamaastike) säilitamine ning kaitseeesmärgiks seatud kalaliigi vingerja elupaikade kaitse. Kodijärve mõisapargi piiranguvööndisse jääb ajalooline Kodijärve mõisa park ja lahustükina mõisakalmistu. Tulenevalt kaitsealuste parkide, arboretumite ja puistute kaitse-eeskirjast on piiranguvööndi kaitse-eesmärk säilitada ja arendada Kodijärve mõisapargi ajalooliselt kujunenud planeeringut, dendroloogiliselt liigirikast, kultuurilooliselt, esteetiliselt ja puhkemajanduslikult väärtuslikku puistut ning pargi- ja aiakunsti kujunduselemente. See piiranguvöönd jääb AS-le Hoolekandeteenused kuuluva Kodijärve hooldekodu katastriüksuse (28201:008:0030) läänepoolsesse osasse, mis piirneb põhjast Pangodi–Kodijärve tee (nr 22186) maaüksusega (tee ei kuulu Kodijärve mõisapargi piiranguvööndisse), idast majandushooneteni (saun) viiva krundisisese asfaltkattega teega (mis on nähtav vaid ortofotol, kuid puudub 2016. a seisuga põhikaardil), kusjuures tee jääb pargi piiranguvööndisse koos seitsme meetri laiuse puhveralaga arvestades tee telgjoonest. Puhverala on vajalik pargi struktuurielementide (allee) terviklikkuse seisukohast lähtuvalt. Lõunast piirneb piiranguvöönd riigi omandis oleva Kodijärvega (28201:008:0222) ja läänes Tatra–Otepää–Sangaste teega (riigimaantee 46, ei kuulu piiranguvööndisse), mis on ühtlasi kaitseala välispiir. Kodijärve mõisapargi piiranguvööndi piiritlemisel on kasutatud kolmes kohas ka mõttelisi sirgjooni, sh idaküljel (X 650 074,100, Y 6 451 825,762; X 650 075,165, Y 6 451 807,237) ja lõunaküljel kahe omavahel seotud murdlõiguna (X 650 026,818, Y 6 451 755,971; X 649 992,940, Y 6 451 794,760; X 649 967,888, Y 6 451 792,151). Endine mõisakalmistu (jätkuvalt riigi omandis olev maa) asub lahustükina teisel pool viimati nimetatud teed. Pangodi piiranguvööndisse jääb kogu ülejäänud kaitseala ja selle piir langeb kokku kaitseala välispiiri, Palumägede sihtkaitsevööndi piiri ja Kodijärve mõisapargi piiriga.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal asuvaid loodusväärtusi ning kaitseala piiride, tsoneeringu ja kaitsekorra kohta koostatud eksperdiarvamust (M. Talvis, Metsaruum OÜ, 2015). Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud ja tsoneering on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal asuvate maastikuväärtuste, liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ja säilimise ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Vastavalt Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi PS) §-le 32 seab kitsendused omandiõigusele seadus, kaitsealade puhul looduskaitseseadusest tulenev kaitse-eeskiri. Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside

kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõtte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiollemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse direktiivist 92/43/EMÜ riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavate tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Kaevandamis- või metsamajandamisalase ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive. Järgnevates kaitsekorra peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks vastavad piirangud on vajalikud.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tzoneeritud Pangodi ja Kodijärve mõisapargi piiranguvööndiks ning Palumägede (hooldatavaks) sihtkaitsevööndiks.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita pilliroo ega adru varumist, sest pilliroo kvaliteedi tõttu ei ole sellel majanduslikku tähtsust ning kaitsealal ei ole adru.

Kaitseala seniste piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse kehtetuks Vabariigi Valitsuse 30. oktoobri 2001. a määrus nr 334 „Pangodi maastikukaitseala kaitse-eeskiri”.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud viibida kogu kaitsealal, välja arvatud ratsutada sihtkaitsevööndis väljaspool teed. Tee mõiste tuleneb ehitusseadustikust. Vastavalt LKS § 30 lõike 2 punktile 4 saab keelata inimeste viibimist sihtkaitsevööndis asuvas kaitsealuste liikide elupaigas. Arvestades, et ratsutamine on juba mõjunud negatiivselt alal kasvavatele kaitsealustele taimeliikidele karukelladele ja võsu-liivisibulatele, samuti seda, et ratsutamine kahjustab õrna liivast pinnast ja soodustab erosiooni, ning tuginedes ekspert Marje Talvise hinnangule, on ratsutamine kui inimeste üht liiki viibimine alal sihtkaitsevööndis väljaspool olemasolevat teed keelatud.

Kogu kaitsealal on inimestel lubatud korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi, püüda kala ning pidada jahti. Neid tegevusi on kaitsealal pidevalt viljeletud ja puuduvad andmed, et need oleksid kaitstavaid väärtusi negatiivselt mõjutanud. Kaitsealal ei pesitse teadaolevalt liike,

kelle soodsa seisundi tagamiseks on oluline kehtestada pesitsusperioodiks liikumiskiiranguid. Kaitsealal on lubatud jahipidamine, välja arvatud planeeringuga määratud selgelt piiritletaval kompaktsel asustusega alal, samuti puhke- ja virgestusalal, kus ohutu jahipidamine ei ole võimalik. Loetletud erandid tulenevad jahiseadusest. Ka kalapüügile ei ole lisaks kehtivatele õigusnormidele lisatud eripiiranguid, sest kehtiva õiguse kohane kalapüügi mõju kaitseväärtuste säilimisele puudub või on lubatud piirides.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine teedel. Olemasolevail teedel sõitmine ei kahjusta kaitse-eesmärke ja seetõttu oleks liikluse piiramine ebavajalik. Maastikusõidukiga sõitmine teedel on tulenevalt liikluseaduse §-st 154 üldjuhul keelatud, mis juba iseenesest aitab kaasa looduskaitsete eesmärkide saavutamisele. Määrusega tehtud leevendus on tehtud selleks, et võimaldada kasutada liikluseaduse § 154 lõikes 1 sätestatud erisusi, st et maastikusõidukiga on lubatud sõita teel jõgedel, teedel ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend. Nimetatud erisuste piiramine ei ole samuti vajalik. Sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel. Lisaks kaitseala valitseja kooskõlastusele peab sõiduki või maastikusõidukiga sõitjal olema kinnisasja valdaja nõusolek. Tehnilistel vahenditel (autod, ATV-d, maastikurattad jne) on negatiivne mõju väärtuslikule ja tallamiskoormuse suhtes tundlikule looduskompleksile (sh moreenkattega mõhnade erosiooniohtlikud nõlvad) ja liikidele (taimestik, maas pesitsevad linnud). Kaitsekorralduslikult reguleerimatu tehniliste vahendite kasutamine seab seetõttu ohtu looduse ja kultuuriväärtused. Leevendused (erisused) sõidukitega sõitmiseks väljaspool teid ja maastikusõidukitega sõitmiseks tulenevad looduskaitseaduse § 30 lõikest 3 ja LKS § 31 lõike 2 punktist 10 ning nende tõttu ei seata ohtu maastikukaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist. Kaitse-eeskirjaga lubatud tegevused (nt rajatiste hooldamine, metsamajandus- või põllumajandustööd) ei ohusta kaitse-eesmärgiks olevaid väärtusi, vaid aitavad kaasa nende saavutamisele (maastikuilme säilitamine).

Vee ökosüsteemile negatiivse mõju vähendamiseks on kaitseala järvedel lubatud vaid sise põlemismootoriga ujuvvahendiga sõitmine, sest aerupaadiga või elektrimootoriga sõidu mõju loodusväärtustele on tagasihoidlik. Vastavalt keskkonnaministri 29. novembri 2002. a määruse nr 67 „Veesõidukite hoidmise ja kasutamise nõuded” §-le 3 on sise põlemismootoriga veesõidukite kasutamine keelatud, kui kaitseala järvede pindala on väiksem kui 100 ha. Sise põlemismootoriga ujuvvahendiga sõitmine on lubatud vaid erakorralistel juhtudel, näiteks järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul tehtaval teadustegevusel, mis tulenevad otseselt LKS § 31 lõike 2 punktist 10. Pangodi järv on populaarne kalajärv ja purjetamiskeskus, kuid kiirete mootorsõidukite kasutamine seaks ohtu teiste matkajate ja puhkajate turvalisuse ning ohustaks järveelustiku kaitset.

Telkimine ja lõkke tegemine on lubatud vaid kinnisasja omaniku ja kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud kohas, mis on asjakohaselt tähistatud, kuna kaitseala metsad on tuleohtlikud. Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal (sh õuealal) telkimisele ja lõkke tegemisele kohaldub täiendavalt keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35 ja 36 sätestatu. Ettevalmistatud koht on ala, kus on korraldatud parkimine, prügikogumine ning olemas on lõkkealused ja käimla kasutamise võimalus. Praegu on kaitsealal kaks RMK ettevalmistatud puhkekohta: Pangodi telkimisala ja Palumägede puhkekoht. Lõkke tegemine on lubatud ka põllu- ja metsatöödel ning kaitse korraldamisega seotud töödel, et võimaldada muu hulgas maastikuhooldust. Põllumajandustöödel lõkke

tegemise all ei peeta seejuures silmas kulu, heina ja põhu põletamist, vaid maastiku avatuna hoidmiseks raiutava võsa jm puitmaterjali põletamist. Selline vajadus võib tekkida näiteks kunagistel põllu-, heina- ja karjamaadel, mis on aktiivsest kasutusest väljas ning seeläbi võsastunud. Kaitsealal asuva kinnisasja omaniku loal on lubatud õuemaal telkida ja lõket teha, kusjuures õuemaal toimuva telkimise ja lõkke tegemise seaduspärasuse ja ohtlikkuse osas vastutab loa andja, st kinnisasja omanik.

Kaitsealal on lubatud rahvaürituse korraldamine selleks kaitseala valitseja nõusolekul ettevalmistatud kohas ja õuemaal ning kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine ettevalmistamata kohas. Muudel juhtudel on rahvaürituse korraldamine lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul.

Inimeste kaitsealal viibimisele on seatud arvuline piirang vaid lähtuvalt suuremate inimgruppide ja selleks ettevalmistamata kohas korraldatud ürituste võimalikust kahjulikust mõjust kaitsealustele taimeliikidele ja reljeefile (erosioonioht). Kaitseala ajalisel ja ruumiliselt hajutatud külastus (v.a ratsutamine ja jalgrattaga sõitmine sihtkaitsevööndis) ei ole kaitstavaid väärtusi negatiivselt mõjutanud. Kaitseala valitsejale on jäetud võimalus suuremate gruppide korral iga kord kaalutleda ürituse lubamist, et igal konkreetsel juhul oleks võimalik arvestada tingimuste koosmõju (nt ilmastik, külastajate arv, tegevuse iseloom) ja valitseja poolt seatud külastustingimused tagaksid, et kaitseala eesmärgid ei saaks kahjustatud. Kuna rahvaüritusi on väga erinevaid, siis tuleb iga kord otsustada vajalike piirangute täpse sisu ja proportsionaalsuse üle. Ettevalmistatud kohas (puhke- ja telkimiskohad, matkarajad) on korraldatud suuremaid üritusi ja nende kahjulikku mõju kaitse-eesmärkidele ei ole tuvastatud.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta ei või kaitsealal muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, anda projekteerimistingimusi või ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba või esitada ehitusteatis, ning lisasõõta jahiulukeid.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate koosluste säilitamiseks. Kaitsealal on Palumägede sihtkaitsevöönd, mille eesmärk on pärand- ja loodusmaastiku, sealhulgas vaadete, kaitsealuste liikide hariliku käokulla ja võsu-liivisibula ja nende elupaikade kaitse ning sürjametsade säilitamine.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus, koosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, tee, tehnovõrgu rajatise või tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitseala tarbeks ning olemasolevate ehitiste hooldustööd. Liigikaitselisi töid (§ 10 punkt 1) ja koosluste kujundamist (§ 10 punkt 2) vastavalt kaitse-eesmärkidele ei loeta majandustegevuseks ning see võimaldab harvendada liiga tihedaks kasvanud alusmetsa ja parandada kaitsealuste taimeliikide kasvukohas valgustingimusi. Samuti on see vajalik ajaloolise vaate avamiseks Palumäelt Pangodi järvele maastiku tutvustamise ja esteetika huvides.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud tee, tehnovõrgu rajatise või tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitseala tarbeks (§ 10 punkt 3). Uute hoonete püstitamist ei lubata, kuna sellega kaasneks loodusväärtuste hävitamine või oluline kahjustamine. Käesoleval ajal kaitseala sihtkaitsevööndis muud rajatised peale matkaraja (tähised, trepp, istepink) puuduvad. Uusi ehitisi, sh teid, ei ole sihtkaitsevööndisse liigikaitselisest seisukohast lähtudes ka planeeritud. Rajatiste püstitamine on lubatud, et võimaldada näiteks kaitseala tähistamist ja infotahvlite paigaldamist. Loodushariduslike ja matkaotstarbeliste rajatiste püstitamisel sihtkaitsevööndisse tuleb kaaluda nende mõju kaitse-eesmärkidele ja eesmärgiks oleva loodusväärtuse tutvustamise vajadust. Samuti on ohutuse ja eksponeerituse kaalutlusel oluline juba rajatud ja veel rajatavate objektide hooldus, sh matkaraja hooldus (§ 10 punkt 4). Igasugune muu ehitustegevus on sihtkaitsevööndis keelatud. Ehitustegevusega kaasnevate keskkonnariskide ja -ohtude (elupaikade hävitamine ja/või kahjustamine, kaitsealuste liikide häirimine jne) realiseerumine ja ulatus sõltub kavandatava ehitamise mahust, asukohast ja kasutatavast tehnoloogiast. Kuna kõiki võimalikke alal vajalikke ehitustegevusi ja nendega kaasnevat negatiivset mõju elustikule ja/või eluta loodusele ei ole võimalik ette näha, siis on jäetud eespool nimetatud ehitiste püstitamise lubamine kaitseala valitseja kaalutusotsuseks, kes peab ala kaitse-eesmärki ja konkreetse ehitustegevuse asjaolusid arvestades kaaluma tegevuse sobivust sihtkaitsevööndisse.

2.5.4.3. Vajalikud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on lisaks kaitseala valitseja nõusolekul lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalikule tegevusele olulised ka raied vaadete avamiseks. Palumägedel, mis on oma olemuselt oos Pangodi järve kaldal, asub kaitseala kõrgeim tipp, kust on varem avanenud Pangodi järvele ja üle järve asuvatele avatud aladele vaated. Maakasutuse muutuse tõttu on vaated kinni kasvanud, kuid arvestades ala olulisust puhkemajanduse seisukohalt (oosil kulgeb matkarada) on tarvis osa vaateid avada.

2.5.4.4. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, arvestades määrusega sätestatud erisustega (näiteks seente, marjade korjamine), kuna sihtkaitsevöönd on ette nähtud eeskätt metsakoosluste ja liikide kaitseks ning loetletud tegevused võivad kaitseväärtusi kahjustada.

Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitseala sihtkaitsevööndis lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit.

Sihtkaitsevööndis ei reguleerita maaparandusobjektide hoiutoid ja veerežiimi taastamist, sest see ei ole asjakohane (vööndis puuduvad maaparandusobjektid ja veekogud).

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk

Piiranguvöönd on kaitseala majandatav osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Pangodi piiranguvööndi kaitse-eesmärk on looduse mitmekesisuse kaitse kõige laiemas tähenduses ning nii loodus- kui ka pärandmaastike ilme, sh põllumajandusliku maakasutuse ja asustusstruktuuri, metsade, järvede (sh elupaigatüübi looduslikult rohketoitelised järved (3150)) ja niidukoosluste (avamaastike) säilitamine ja tutvustamine. Samuti on kaitse-eesmärgiks seatud kalaliigi vingerja elupaiga kaitse.

Kodijärve mõisapargi piiranguvööndi kaitse-eesmärk on säilitada ja arendada Kodijärve mõisapargi ajalooliselt kujunenud planeeringut, dendroloogiliselt liigirikast, kultuurilooliselt, esteetiliselt ja puhkemajanduslikult väärtuslikku puistut ning pargi- ja aiakunsti kujunduselemente.

2.5.5.2. Piiranguvööndis lubatud tegevused

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirjas sätestatud erisustega. Kaitseala valitseja osaleb tegevuste suunamisel sellega, kui otsustab tegevustele kaalutusotsuste teel nõusoleku andmist.

Lubatud on ehitisteatise kohustusega ehitise püstitamine õuemaal. Vastav luba võimaldab maaomanikel püstitada kaitseala valitseja nõusolekut taotlemata õuele väiksemaid ehitisi, nagu grillmajad, mis ei ohusta kaitse-eesmärke. Muul juhul on piiranguvööndis lubatud ehitiste, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine vaid kaitseala valitseja nõusolekul. Kaitseala on vana kultuurmaastik, kus on praegu nii elamud kui ka puhkeehitised. Seetõttu on kaitse-eeskirjaga jäetud võimalus piiranguvööndisse uute ehitiste püstitamiseks. Ette võib tulla ehitamist, mis ei

ohusta kaitse-eesmärke või mis oleks möödapääsmatu (näiteks kaitseala tähistamine, teede rekonstrueerimine kaitse-eesmärke säästvat tehnoloogiat kasutades), kuid ka otseselt kaitse-eesmärke ohustavat ehitustegevust. Seepärast vajab enamik ehitistega seotud töödest kaitseala valitseja nõusolekut, et vältida kaitse-eesmärkide kahjustamist. Ehitustegevusega kaasnevate keskkonnariskide realiseerumine ja ulatus sõltub kavandatava ehitamise mahust, asukohast ja kasutatavast tehnoloogiast. Kuna kogu võimalikku alal vajalikku ehitustegevust ja sellega kaasnevat negatiivset mõju ei ole võimalik ette näha, siis on jäetud need tegevused piiranguvööndis kaitseala valitseja kaalutusotsuseks, kes peab vastavalt ala kaitse-eesmärgile ja konkreetse ehitustegevuse asjaolusid arvestades kaaluma tegevuse sobivust sellel alal.

Õue- ja põllumaal on lubatud biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, kus see on vajalik aiasaaduste ja põllumajanduskultuuride kasvatamiseks. Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine Kodijärve mõisapargis, metsamaal ja looduslikul rohumaal, veekogus ja veekaitsevööndis ei ole lubatud, et tagada koosluste võimalikult looduslik areng ning vältida liigsete toitainete sattumist ringlusesse, mis võiks ebasoodsalt mõjutada kaitsealuste taimeliikide konkurentsivõimet ja veekogude seisundit.

Kaitseala valitseja nõusolekul on Pangodi piiranguvööndis metsamajanduslikke ja metsakaitsealisi soovitusi arvestades lubatud lageraie kuusikutes, haavikutes ja hall-lepikutes kuni 1 ha suuruse langina ning turberaie kuni 5 ha suuruse langina. Samuti on võimaldatud kaitseala valitseja nõusolekul puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Metsa majandamise eeskirja kohaselt on kuuseenamusega puistutes turberaie keelatud ja selle alternatiiviks on väikesepinnalised lageraied. Sama eeskirja alusel on lageraie lubatud juhul, kui puistu enamuspuliigiks on puuliik, mille raievanusele ei ole kehtestatud piiranguid, konkreetsel juhul hall-lepikutele. Lageraie on lubatud ka haavikutes või haavaenamusega puistutes, kui haabade keskmine rinnadiameeter on üle 18 cm. Seejuures on lageraie lubamine seotud puude bioloogiliste omadustega, st haavikute ja hall-lepikute eluiga on väiksem ja loodusliku uuenduse teke kannu või juurevõsust kiire.

Raielangi suurusele on seatud piirang lähtuvalt kahest põhimõttest: esiteks on klassikaline väikesepindalaline raielank veel piisav loodusliku metsauuenduse soodustamiseks, teisalt imiteerib selline lank väikesepinnalisi looduslikke häiringuid, mille korral on võimaliku tuulemurru või -heite oht langi servaaladel võrreldes suurte lageraielankidega väiksem. Sealjuures tuleb raiete tegemisel metsamaal säilitada puistu liikide ja vanuse mitmekesisus. Elustiku mitmekesisuse säilitamiseks tuleb jätta raielangile hektari kohta alles vähemalt 20 tihumeetrit puid, mida ei koristata ja mis jäävad metsa alatiseks. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks alles jäetavad puud valitakse eri puuliikide suurima diameetriga puude hulgast, eelistades kõvalehtpuid, mände ja haabasid, samuti eritunnustega, nagu põlemisjälgede, õõnsuste, tuuleluudade või suurte okstega puid. Tulenevalt projekti „Majandatavates metsades bioloogilise mitmekesisuse hoidmise meetmete tulemuslikkuse hindamine ja tulevikusuundumuste määratlemine” lõpparuandest on säilikpuude kogumahuks seatud 20 tihumeetrit, sest säilikpuud on esmatähtsad elustiku mitmekesisuse tagajad ning kuna majandusmetsades on raiering lühem kui loodusliku puistu elutsükkel, siis pikendab vanade puude olemasolu majandusmetsas perioodi, millal metsaliigid saavad puistut taasasustada.

Raiepiirangud on kehtestatud arvestades nii maastikukaitse kui ka puhkemajanduse eesmärke ning vajadust kujundada piiranguvööndi metsadest sihtkaitsevööndi metsadele toimiv puhverala. Raielangi suuruse piiramisega vähendatakse ühtlasi raiete tegemise intensiivust. Kuna üldjuhul on vanem mets vaateliselt nauditavam kui noorendik, mida peetakse valdavalt väheväärtuslikuks võsaks, siis langi suuruse piirang aitab vältida seda, et suhteliselt lühikese aja jooksul oleks suur osa kaitseala metsadest noorendikud. Seega säilib inimestele omaseks saanud maastikuilme – metsaga kaetud kuplid – paremini. Puhver on vajalik, et servaeefekti

mõju oleks sihtkaitsevööndile ja lanke ümbritsevatele metsadele minimaalne, milleks ongi seatud piirangud lankide suurusele nii turberaiel kui ka lageraiel, et vältida suuremate lagedate alade tekkimist metsamaal. Puhvervööndis peaksid olema esindatud sellised looduslike metsade elustikule olulised võtmelemendid nagu surnud ja surevad puud, erivanuselisis, suured küpsed puud, õõnsustega puud, tüükad, eri lagunemisastmes lamapuit, mis tagab sihtkaitsevööndi liikidele levikuvõimalused ja elupaigad ka juhuks, kui suuremate looduslike häiringute tulemusena neid elemente sihtkaitsevööndis mõnda aega vajalikul määral ei ole. Seetõttu on seatud tingimused säilikpuudele ja raielankide suurusele, et raiete tulemusena paratamatult nimetatud elementide poolst vaesunud alade pindala ei oleks väga suur.

Kodijärve mõisapargi piiranguvööndis ei ole uuendusraieid lubatud, kuna tegu on ajaloolise mõisa pargiga. Tegemist pole metsamaaga, mistõttu metsaseadus sellele alale ei kohaldu. Kaitseala valitseja nõusolekul on Kodijärve mõisapargi piiranguvööndis lisaks lubatud puuvõrade ja põõsaste kujundamine ning puittaimetiku istutamine ja raie. Sätte eesmärk on tagada kaitstavates parkides läbimõeldud ning loodus- ja pargiarhitektuuriväärtusi mittekahjustav hooldus, mistõttu on jäetud pargis raietööde ja uusistutuste kooskõlastamise nõue, et vältida pargi ebasobivat ümberkujundamist.

Piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud ka veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine veekogude hooldustöödel, ehitamisel (tehisveekogude, nagu näiteks saunatiigid, rekonstrueerimisel, süvendamisel, laiendamisel jms) ja vee erikasutusel, kuna see võib otseselt ohustada kaitse-eesmärgiks seatud elupaigatüüpi ning liike. Kaitseala valitseja nõusoleku taotlemise nõue annab kaitseala valitsejale võimaluse iga kord kaaluda tegevuse mõju ala kaitseväärtustele.

2.5.5.3. Vajalikud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on vajalik puittaimestikuga raie vaadete avamiseks, et tagada ajalooliste vaatekoridoride säilimine järve(de)le ja ümbritsevatele maastikule. Sealjuures tuleb arvestada, et järvedelt vaadates ei avaneks vaated hoonetele, vaid need oleksid osaliselt loodusliku puittaimestikuga varjatud. Vaadete avamiseks vajalike tegevuste loetelu ja maht on esitatud kaitseala kaitsekorralduskavas. Kodijärve mõisapargi sihtkaitsevööndis on vajalik pargi niitmine ning puu- ja põõsarinde kujundamine, et säilitada pargi ilmet ja liigikoosseisu.

2.5.5.4. Piiranguvööndis keelatud tegevused

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, maavara kaevandamine, puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine. Kaitseala vahelduval maastikul püütakse säilitada võimalikult looduslikku veerežiimi, et tagada elustiku mitmekesisus. Kaitse-eesmärgiks olevate pinnavormide kaitseks on keelatud maavara kaevandamine. Puhtpuistute kujundamist ega energiapuistute rajamist ei saa lubada looduse mitmekesisuse ja maastikuilme kaitse-eesmärgist lähtuvalt.

3. Menetluse kirjeldus

Pangodi maastikukaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 6.–27. juunil 2016. a Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regiooni Tartu kontoris ja asukohajärgses Kambja Vallavalitsuses. Teade kaitseala kaitse-eeskirja eelnõu avaliku väljapaneku ja Keskkonnaameti ettepanekuga avalikku arutelu mitte korraldada, kui selleks soovi ei avaldata, ilmus 6. juunil

2016. a väljaandes Ametlikud Teadaanded (teade nr 961478) ning 3. juunil 2016. a üleriigilise levikuga ajalehes Postimees ja maakondlikus ajalehes Tartu Postimees. Kaitse-eeskirja muutmise eelnõuga sai tutvuda ka Kambja valla koduleheküljel (<http://www.kambja.ee/>) ja Keskkonnaameti veebilehel.

Looduskaitseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti viiekümne kolmele (53) kaitsealal paikneva kinnisasja omanikule, riigimaa esindajatele Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK) Tartu metskonnale, Maanteeameti Lõuna regioonile, Tartu Maavalitsusele ja Muinsuskaitseametile ning Kambja Vallavalitsusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise kohta ettepanekuga avalikku arutelu vastava ettepanekuta mitte korraldada. Kirjades paluti avaldada arvamust, teha ettepanekuid ja esitada pretensioone kaitse-eeskirja eelnõu kohta. Kirjas oli märkus, et kui Keskkonnaamet ei ole tähtaja jooksul postitatud vastust saanud, loetakse menetluseosaline kaitse-eeskirja muutmise eelnõuga nõusolevaks.

Telefonitsi ja e-kirjaga avaldati soovi korraldada kaitse-eeskirja avalik arutelu. Seetõttu avaldati 9. juunil 2016. a Kambja valla kodulehel teade koosoleku toimumise aja kohta ning vastav info saadeti e-kirjaga ka kaitseala maaomanikeks olevatele asutustele. Info koosoleku toimumise kohta oli ka vallamaja seinalehes ja külaseltsi infolistis. Kaitse-eeskirja muutmise eelnõu avalik arutelukoosolek toimus 4. juulil 2016. a Unipiha koolimajas. Koosolekul osales kümme asjast huvitatud kodanikku.

Kirjalikult laekus Keskkonnaametile kokku seitse ettepanekut, sh Pangodi kogukonna 22.06.2016. a koosolekul osalenute ühine e-kiri, mida järgnevas tabelis (tabel 1) käsitletakse ühe avaldusena. Laekunud märkused ja ettepanekud ning nende arvesse võtmine või arvestamata jätmine on esitatud tabelis 1. Keskkonnaamet on vastanud ettepanekute tegijatele kirjalikult. AS Hoolekande teenused Lõuna-Eesti haldusgrupi juht teatas e-kirjaga, et neil ettepanekud puuduvad.

Tabel 1. Maaomanikelt laekunud seisukohad vastuseks Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regiooni poolt avalikustamise ja väljapaneku perioodil väljasaadetud kirjadele ning menetleja otsused

Arvamuse esitaja nimi ja seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus (vastuste lühikokkuvõtted)
---	---------------------------	--

<p>Tartu Maavanem</p>	<p>1. Kirjaga tehti ettepanek korrigeerida järgnevaid lauseid seletuskirja leheküljel 5 peatükis 2.2: „Samuti pole kogu Palumägedel kasvavat metsaala otstarbekas sihtkaitsevööndisse a Pikksaarel kasvav mets on intensiivses kasutuses olev päritolult vana metsastunud mõisapark, mis ei vasta loodusemetsa kriteeriumitele”.</p> <p>2. Kirjaga tehti ettepanek muuta lisas 3 esitatud kaitseala kaardil Pangodi piiranguvööndi värvi, et Pangodi järv ja Kivijärv oleksid maismaast paremini eraldatavad.</p>	<p>1. <u>Arvestatud</u>. Korrigeeriti järgmised laused: „Samuti pole kogu Palumägedel kasvavat metsaala otstarbekas sihtkaitsevööndisse arvata. Pikksaarel kasvav mets on intensiivses kasutuses olev päritolult vana metsastunud mõisapark, mis ei vasta loodusemetsa kriteeriumitele”.</p> <p>2. <u>Ettepanekut ei arvestata</u>. Vastuskirjas selgitati, et kaitseala vööndid kujutatakse mustvalgel aluskaardil (avalikul väljapanekul pandi kaardid välja värvilisel põhikaardil), kus järvedel puudub (sinine) värv. Kuna järved kuuluvad samasse piiranguvööndisse nagu on neid ümbritsev maismaa, siis on järved ja neid ümbritsev maismaa sama tähistusega.</p>
<p>Maanteeamet</p>	<p>1. Kirjas viidati, et seletuskirjas ei ole kõrvalmaantee puhul korrektne kasutada määratlust „kohaliku tähtsusega”.</p> <p>2. Kirjas tehti ettepanek nihutada kaitseala välispiir Tatra–Otepää–Sangaste tugimaantee katastriüksuste piirile.</p>	<p>1. <u>Arvestatud</u>. Seletuskirja korrigeeriti vastavalt ettepanekule.</p> <p>2. Arvestatud, kuna vahetult tee ääres puuduvad ohustatud loodusväärtused. Piir kaardil on korrigeeritud.</p>
<p>Pangodi mka kogukonna 22.06.2016 koosolekul tehtud ühispöördumine</p>	<p>Kirjas tunti huvi, kas Pangodi mka üldplaneering jääb kehtima, kui jõustub Pangodi mka kaitse-eeskirja muutmine, ning kui on vastuolu, siis kumb on ülimuslik.</p> <p>Kirjas tehti ettepanek täiendada määruse § 15 Lubatud tegevused piiranguvööndis järgnevas sõnastuses: „1) ... õuemaal ja kinnistu omaniku poolt paadisildade rajamine järve kaldale, mis ei takista veesõidukite liiklemist ja mille ehitisealune pind ei ületa 60 m²”.</p>	<p>Kaitseala üldplaneering jääb kehtima niivõrd, kui võrd see ei ole vastuolus ehitusseadustiku, planeerimisseaduse ning looduskaitseaduse (LKS) ja selle alusel koostatud kaitse-eeskirjaga (KE). KE on LKS-st tulenev õigusakt, st kaitse-eeskiri on ülimuslik ja muudatus tuleb teha üldplaneeringus.</p> <p>Ettepanekuga ei ole arvestatud. Vastuskirjas on selgitatud, et paadisilla püstitamine ja laiendamine on reguleeritud ka teiste õigusaktidega. Kaitseala valitseja nõusolek paadisildade rajamisel aitab kaasa looduskeskkonna seisukohalt optimaalsete lahenduste väljatöötamisel ning võimaldab juhtida ka tähelepanu töödele, mille puhul võib tekkida vajadus lisaks teiste ehitusdokumentide taotlemiseks (nt tahkete ainete uputamine, veekogu süvendamine).</p>

<p>Kirjas tehti ettepanek täiendada määruse § 15 Lubatud tegevused piiranguvööndis punktiga, mis käsitleb maavarade kaevandamise lubamist kinnistu omaniku poolt oma maaomandi piires mingis kindlaks määratud koguses.</p>	<p>Ei ole vajadust kaitse-eeskirja ettepanekuga täiendada. Maavara kaevandamiseks ei loeta maavaruna arvele võtmata maavaravaru või looduslikku kivimi, setendi, vedeliku või gaasi võtmist isiklikus majapidamises kasutamiseks ja seda LKS piiranguvööndis ka ei reguleeri, st see ei ole luba vajav tegevus.</p>
<p>Kirjas tehti ettepanek olemasolevate vaadete kaitsmise vajaduse kohta ning vaadete kaitse lisamise kohta kaitse-eesmärkide hulka.</p>	<p>Vastuses selgitati pikemalt, et vaadet defineeritakse maastiku tervikkompositsiooni või kompositsiooni osa kujundusena, mille elementide teadliku paigutusega suunatakse vaataja tähelepanu mingile maastikuosale või mõnele konkreetsele objektile. Seda on arvestatud nii Pangodi mka üldplaneeringu kui ka kaitseala kaitsekorralduskava (KKK) koostamisel. Piiranguvööndi kaitse-eesmärgiks on maastikuilme säilitamine ning <u>täiendavalt ei ole vaja terminit „vaated” kaitse-eeskirja lisada.</u> Vaadete hooldust maastiku kaitse osana käsitleb kehtiv Pangodi maastikukaitseala KKK aastateks 2015–2024, mis on elektrooniliselt kättesaadav leheküljel http://loodus.keskkonnainfo.ee/eelis/GetFile.aspx?fail=-1957430836.</p>
<p>Kirjas küsiti, kui vaateid potentsiaalselt piiravad hekid asuvad kinnistu omaniku maal, siis kas saab teda kohustada neid hekke piisavalt pügama.</p>	<p>Käesoleval ajal ei ole konkreetselt reguleeritud vaadete seisukohast hekkide pügamisega seonduvat. Keskkonnaamet ei välista tulevikus vaadete säilimise tagamiseks regulatsioonide väljatöötamist koostöös Keskkonnaministeeriumiga.</p>
<p>Kirjas küsiti, kas määrus sätestab vajalikud raied vaadete avamiseks ja kas on ette nähtud ressursi, et seda teha.</p>	<p>Vastuses selgitati, et LKS § 18 näeb ette, et „... KKKga ... määratud vajaliku töö tegemiseks makstakse loodushoiutoetust, mida on kinnisasja valdajal õigus taotleda”. Toetuse saamiseks soovitame pöörduda KeA poole avaldusega ning ala sobivuse korral lisab KeA vastava maa-ala järgnevate aastate tööplaani. Töid rahastatakse, kui jooksva aasta eelarves on selleks vahendeid.</p>

<p>Kirjas küsiti, milline kaitse-eeskirja paragrahv sätestab, mida kinnistu omanik võib teha kinnistu piiresse jääval kaldaäärsel.</p>	<p>Vastuses selgitati, et kuna kallas, mida kaitstakse LKS alusel, ei ole kaitstav loodusobjekt LKS tähenduses, vaid üldine mõiste kõikide veekogude jaoks, siis ei kanta kõiki LKS-st tulenevaid kitsendusi kaitse-eeskirja üle. Kaitsealale jäävate kinnistute kaldaalade kasutamisel tuleb arvestada lisaks KE-le ka LKS §-ides 34–42 sätestatud ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-ga 38, milles on määratletud avalikult kasutatava veekogu kaldal oleva kallasraja olemus ja selle kasutustingimused.</p>
<p>Kirjas küsiti, kas kaitse-eeskirjas võiks olla mõni säte, mis puudutab vähipüügi- ja võrgulubade korda, et arvestada ka kohalike järve ääres elavate inimeste huvidega. Lube väljastatakse veebipõhiselt sellise korra alusel, et järveäärsete kinnistute omanikud võivad neist täiesti ilma jääda.</p>	<p>Küsimusele selgitati, et KE kehtestab kaitsekorra ainult konkreetsel kaitsealal. Vähipüügi- ja võrgulubade andmine on üldine küsimus, st vastavad korrad kehtivad kõikidel veekogudel ka väljaspool kaitsealasid. LKS ei võimalda teha kaitsealadel nimetatud kordadest erisusi. Ettepanekuga määruse täiendamiseks erisustega kohalikele elanikele tuleb pöörduda korra andja poole.</p>

<p>Tehti ettepanek täiendada KE § 5 lubatud tegevusi järgnevalt: „... välja arvatud ratsutada sihtkaitsevööndis väljaspool teid ja matkaradu. ... Kaitseala piiresse jäävatel kinnistutel peab eelmainitud tegevus olema kooskõlastatud kinnistu omanikuga”.</p>	<p>Vastuskirjas selgitati, et liikumine kaitstaval loodusobjektile on reguleeritud LKS §-s 15, mis sätestab, et kaitseala sihtkaitse- ja piiranguvööndis olevad teed ja rajad on päikesetõusust päikeseloojanguni avalikuks kasutamiseks ning nende olemasolu korral peab kinnisasja valdaja tagama nimetatud ajal inimeste juurdepääsu kaitstavale loodusobjektile. Õuemaal, kus asub kaitstav looduse üksikobjekt, võivad teised isikud viibida kinnisasja valdaja nõusolekul. <u>Ettepanekut ei saa täies ulatuses arvestada, sest selline lausestus annaks võimaluse ratsutada sihtkaitsevööndis Palumägede erosioonitundlikul kitsal järsul harjal oleval metsarajal, mis on ühtlasi matkarada. Kuna sihtkaitsevööndit läbib autoliikluseks kasutatav pinnasetee, mis viib RMK puhkekohani, siis õigusselguse huvides lisatakse kaitse-eeskirja täiendus „... välja arvatud ratsutada sihtkaitsevööndis väljaspool teed”.</u></p>
<p>Tehti ettepanek määruse § 5 lõike 2 täiendamiseks punktiga 3 sõnastuses „kinnistu omanikul sõidukiga või maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid põllumajandus- ja metsamajandustöödel”.</p>	<p><u>Ettepanek ei ole sisuliselt vajalik, sest kaitseala piiranguvööndis on majandustegevus lubatud. Seega on lubatud ka sõidukiga või maastikusõidukiga sõitmine põllumajandus- ja metsamajandustöödel, st maatulundusmaal.</u></p>
<p>Tehti ettepanek määruse § 6 punkti 7 täiendamiseks järgnevas sõnastuses: „§ 6. Keelatud tegevus. ...7) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viiskümmend ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist”.</p>	<p>Vastuses selgitati, et LKS annab võimaluse mitme KE punkti leevendamiseks ning kaitseala valitsejale õiguse teha kaalutlusotsuseid, kuid ei anna võimalust muuta looduskaitseeadust kaitse-eeskirjaga. Kuna LKS-s on ette nähtud loata vaid viie ruutmeetri suuruse veekogu rajamine, siis <u>ei ole võimalik (ega ka vajalik) seda pindala kaitse-eeskirjaga suurendada.</u></p>

	<p>Küsi (viitega ehitusseaduse §-le 151), kas ajutise ehitise võib püstitada ka üksnes kohaliku omavalitsuse loal.</p>	<p>Vastuses selgitati, et ehitusseadus kaotas kehtivuse ehitusseadustiku kehtima hakkamisel 2015. aastal. Ajutise ehitise mõiste kehtestab ehitusseadustiku § 3 lõige 4, mille tähenduses on ajutine ehitus lühemaks kui viieaastaseks kasutamiseks mõeldud ehitus, mis lammutatakse selle ajavahemiku möödumisel. Vajalik on kaitseala valitseja nõusolek.</p>
	<p>Kirjas küsiti, kuidas teeb kaitseala valitseja oma kaalutlusotsuse.</p>	<p>Vastuses selgitati pikemalt, mis on LKS § 22 alusel valitsemine. Kaitseala valitsejaks on Keskkonnaamet kui institutsioon, kus ükski ametnik ei tee otsuseid ainuisikuliselt ja kõik tegevused kooskõlastatakse maaomanikega. Kaitseala valitseja lähtub otsuse tegemisel kaitse-eesmärgist ehk püüab leida lahendust, kus eesmärk saab täidetud ning samas taotleja saaks oma soove võimalikult suures osas teha.</p>
	<p>Kirjas tehti ettepanek täiendada KE määruse § 15 lõike 4 punkti 4, mis käsitleb Pangodi järves veetaseme muutmist nii, et see oleks võimalik vaid veekoguga piirnevate kinnisasja omanike nõusolekul. Ettepaneku tegijate väitel saab eelnõus olevast sõnastusest järeldada, et valitseja võib veetaset omatahtsi reguleerida.</p>	<p>Vastuses selgitati loodusala olemust ning Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi, mille tõttu tuleb Pangodi järve (sh veetaset ja kaldajoont) mõjutada võivate tegevuste kavandamisel hinnata nende mõju kaitse-eesmärkidele. Teadaolevalt puudub veetaseme muutmiseks looduskaitse vajadus. Kirjas selgitati samuti, kuidas kujundatakse kaitseala valitseja nõusolek LKS-st lähtuvalt.</p>
	<p>Kirjas tehti ettepanek täiendada määruse § 15 lõike 5 sõnastust ning teha selles järgnev leevendus: „Elustiku mitmekesisuse säilitamiseks tuleb jätta raielangile hektari kohta alles vähemalt 10 tihumeetrit puid, mida ei koristata ja mis jäävad metsa alatiseks”.</p>	<p><u>Mittearvestatud.</u> Kirjas selgitati säilikpuude olemust ja nende minimaalse vajaliku mahu bioloogilist põhjendatust.</p>

Kinnistu 28201:008:0539 omanik	Ettepanek viidata KE-s, et Unipiha kooli juurde tehtud MTÜ Jahtklubi Merikotkas purde otstarve on muutnud ja see on sisu poolest kolmas ujumisrand järve ääres, millega kaasnevad keskkonnamõjud ja olmeprobleemid.	<u>Mittearvestatud</u> . Kirjas selgitati maade sihtotstarbeid ning LKS-st tulenevaid piiranguid. Kõnealuse piirkonna kasutamine supelrannana ei ole vastuolus seaduste, kaitseeeskirja ega üldplaneeringuga. Kuna tegemist on munitsipaalmaaga, siis vastutab ala korrashoiu eest omavalitsus.
	Kirjas tehti ettepanek rakendada liikluspiiranguid nii sihtkaitsevööndis, piiranguvööndis kui ka välispiiril.	Vastuses selgitati, et KE-ga ei ole võimalik seada liikluspiiranguid. Liiklusreegleid, -korralduse ja -korraldusvahendite, sh liiklusmärkide paigutust reguleerib liiklusseadus. Liikluseks loetakse ka ratsutamist. LKS reguleerib liikumist, (sh liikumisekeeldu) kaitsealadel. <u>Keskkonnaametil puudub looduskaitsealine vajadus liikluse lisapiiramiseks Pangodi mka-l.</u>
	Kodanik pidas vajalikuks ümber sõnastada ja täpsustada KE § 6, § 7 lõike 2 ja § 12 punkti 2, sest need on ebaselge sõnastusega.	<u>Mittearvestatud</u> . Kirjas selgitatud, et KE-ga ei ole võimalik muuta seaduse teksti sõnastust, sest KE on seaduse suhtes alanev dokument.
	Kodanik peab häirivaks ja ametkondlikult kallutatuks raiete käsitlemist nii määruks kui ka selle seletuskirjas ning leiab, et raied järve ümbruses oleks nagu kaitseala valdaja ainuõigus ja sellega kaasnev ei kuulu arutamisele.	Vastuskirjas selgitatud raiepiirangute metsabioloogilist olemust ja raietele eelnevat suhtlust maaomanikuga.
Kodanik Arvo Järvet	Kodanik nimetas ekslikuks väidet, et Pangodi maastikukaitseala iseloomulikuks maastikutüübiks on mõhnastik, ning pidas vajalikuks seda nimetada moreenkattega mõhnadeks.	<u>Arvestatud</u> . Kaitseala kaitseeesmärki on täpsustatud järgnevalt „... järvesid ja neid ümbritsevate moreenkattega mõhnade loodus- ja pärandmaastikke”. Vastavalt on täiendatud ka seletuskirja.

<p>Pangodi mka kehtivale kaitsekorralduskavale ja Keskkonnaministeeriumilt kodaniku teabenõudele saadud vastusele tuginedes väideti, et kaitseala kaitse-eesmärgiks seatud kalaliik vingerjas Pangodi järves ei ela.</p>	<p>Väljavõte Pangodi mka kaitsekorralduskava 2015–2024 punktist 2.1.3. Kalad. Vingerjas. „Peale 11.10.2013 toimunud avalikku koosolekut selgus (professor) Tiit Paaveri suulistel andmetel, et vingerjat leiti 2002. aastal Pangodi järve Hurda lahe väljavoolust.” Pangodi järvel tehakse vastavalt eluslooduse riikliku seire kavale 2016. a kalastiku-uuringud, sh vingerja olemasolu kohta. Kui uuringute käigus vingerjat Pangodi järves ei tuvastata, siis kaalutakse ka KE eelnõusse kaitse-eesmärkide osas vastava muudatuse sisseviimist. <u>Seni lähtutakse T. Paaveri 2002. a andmetest ning liik on kaitse-eeskirja eelnõus jätkuvalt kaitse-eesmärgina loetletud.</u></p>
<p>Väideti, et seletuskirjas ei ole piisavalt selgitatud Pangodi järve, eriti aga järvega seotud Mudalahe ja Hurda lahe seisundit (eelkõige kinnikasvamist), ning küsiti, millised on nende lahtede keskkonna- ja looduskaitse aspektid. Samuti peeti vajalikuks käsitleda seletuskirjas Pangodi järve Hurda lahe võimalikku muutumist hüpertroofseks järveks, st muutumist loodusdirektiivi elupaigatüübi 3150 kriteeriumidele mittevastavaks, ning abinõude kasutuselevõttu, et tagada veekogu seisundi stabiliseerumine.</p>	<p>Natura loodusalaaks oleva Pangodi järve soodsa seisundi tagamisega seotud tegevuste kirjeldamine ei ole kaitse-eeskirja ülesanne, vaid seda teemat käsitletakse KKK-s. Kaitse-eeskirja § 15 lõike 4 punkt 4 annab kaitseala valitseja kaalutusotsuse alusel võimaluse järve hoolduseks. Elupaigatüüp 3150 on seatud kaitseala kaitse-eesmärgiks ning tuginedes KKK-le <u>tehakse järgneva kaitsekorraldusperioodi jooksul otsus, kas ja kuidas on Mudalahe ja Hurdalahe saneerimine vajalik ja võimalik.</u></p>
<p>Nimetati ekslikuks seletuskirjas esitatud väidet, et Pangodi mka on valdavalt juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale.</p>	<p>Kodanikule selgitati, et hinnang oluliste mõjude puudumise kohta sotsiaalvaldkonnale on antud ala varasema olukorraga võrreldes ning kuna Pangodi mka on juba kaitse all ning määrusega tehtavad muudatused on suhteliselt väikesed, siis puudub uue määruse jõustumisel KeA hinnangul märkimisväärne mõju.</p>

<p>Küsi, kas on õiguspärane, et maastikukaitseala kaitse-eeskirjaga sätestatakse tingimus, et Vabariigi Valitsuse määruse vaidlustamise võimalus on ainult kinnisasja omanikul või valdajal, viidates kaitse-eeskirja eelnõu §-le 21.</p>	<p>Kodanikule selgitati, et KE-ga ei seata võrreldes seadustega lisakitsendusi ega -kohustusi kolmandatele isikutele, vaid need puudutavad üksnes maaomanikke või valdajaid, mistõttu puudub kolmandatel isikutel alus kaitse-eeskirja vaidlustamiseks.</p>
<p>Küsi, millised kõlvikud moodustavad avamaastiku ja kes peab tagama ja tegema nende väärtuste säilimiseks vajalikud kulutused.</p>	<p>Avatud maastikeks on põllud, (kultuur)heinamaad, erinevad looduslikud rohumaad ja poollooduslikud kooslused (PLK). LKS § 18 näeb ette, et kaitseala poollooduslike koosluste säilimiseks kaitse-eeskirjaga, KKK-ga ja liigi kaitse või elupaiga tegevuskavaga määratud vajaliku töö tegemiseks makstakse loodushoiutoetust, mida on kinnisasja valdajal õigus taotleda. Kirjas selgitati vastavat korda. Kui kinnistu asub KKK kohaselt olulise vaate alal, siis on maastikuvaate taastamiseks või hooldamiseks võimalik taotleda toetust, mille saamine oleneb eelarveliste vahendite olemasolust.</p>
<p>Kodanik pidas arusaamatuks, et Pangodi mka kaitse-eeskirja eelnõu ekspertiis on tehtud LKS § 8 lõikele 3 tuginedes, sest see käsitleb tegevusi, mis on seotud loodusobjekti kaitse alla võtmise ettepanekuga.</p>	<p>Pangodi mka on juba kaitsealune loodusobjekt, kuid kuna selle piire muudetakse (lisatakse seni kaitse all mitteolnud endine mõisakalmistu), lisatakse uued kaitse-eesmärgid (nt elupaigatüüp 3150, kaitsealused taimeliigid) ja moodustatakse uus sihtkaitsevöönd, siis võrdsustatakse selline menetlus uue kaitseala moodustamisega.</p>

Kodanik Mati Saar	Kodanik pöördus KeA poole sooviga täiendada kaitse-eeskirja nii, et selgelt oleks arusaadav, kas ja kus on võimalik pääseda Pangodi järve äärde autoga nii, et oleks võimalik kalapüügiks paati vette lasta. Varem lasi ta paati vette Pikksaare ujumiskohas, kuid nüüd on see koht tõkestatud.	<u>Mittearvestatud</u> . Kodanikule selgitati, et KE ei kehtesta konkreetsel alal paadi vettelaskmise asukohta. KE § 5 lõige 3 lubab kaitseala järvedel sisepõlemismootorita ujuv vahendiga sõitmise, kuid keelab sõidukiga või maastikusõidukiga sõitmise väljaspool teid. Soovitud asukohas puudub tee ja kodanikul soovitati pöörduda maaomaniku (Kambja valla) poole, et täpsustada kehtivas üldplaneeringus nimetatud Unipiha algkooli supluskohalt paadi vettelaskmise tingimused. Nimetatud alal on pinnasetee ning alalt lastakse vette MTÜ Jahtklubi Merikotkas purjekaid.
Kinnistute 28201:008:0440 ja 28201:004:0045 omanik	Kodanik soovis infot kaitse-eeskirja eelnõu ja ehitustegevusega seotud võimalike muutuste ning üldplaneeringu muutmise kohta.	Kodanikule selgitati planeerimisseadusest tulenevat üldplaneeringu muutmise korda.

Omniva (Eesti Post) tagastas Keskkonnaametile üheksa adressaatideni mitte jõudnud käesoleva menetlusega seotud Pangodi maastikukaitseala kinnistute omanike kirja. Seoses sellega avaldas Keskkonnaamet ajalehtedes Postimees (8. juulil 2016) ja Tartu Postimees (11. juulil 2016) korduskuulutuse, milles anti nimetatud maaomanikele ning katastriüksuse 28201:004:0009 (Palumäe külas) omanikele, kelle elukohta ei olnud võimalik kindlaks teha, võimalus eelnõu ja seletuskirjaga tutvuda Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regiooni Tartu kontoris (Aleksandri 14) ja Keskkonnaameti veebilehel kuni 30. juulini 2016. Teates oli info, et kui nimetatud tähtjaks ei ole parandusettepanekuid või vastuväiteid esitatud, arvestatakse, et vastuväited puuduvad. Lisateatele vastas üks kodanik, kes soovis infot kaitse-eeskirja eelnõu ja ehitustegevusega seotud võimalike muutuste ning üldplaneeringu muutmise kohta (sisaldub tabelis 1).

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud EÜ Nõukogu direktiiviga 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50). EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktile 294 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Pangodi loodusala (rahvusvaheline kood EE0080314, keskkonnaregistri kood RAH0000148), mis hõlmab Pangodi maastikukaitsealale jäävat Pangodi järve (elupaigatüüp 3150). Loodusala kaitse-eesmärkideks on määratud loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüübi looduslikult rohketoitelised järved (3150) ja II

lisas nimetatud liigi hariliku vingerja elupaikade kaitse. Seetõttu tuleb Pangodi maastikukaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Pangodi loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 012, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 3. detsembri 2014. a rakendusotsusega (EL) 2015/73, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu kaheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2014) 9092 all, ELT L 18, 23.01.2015, lk 485–695).

Pärast määruse jõustumist ei ole vaja Pangodi loodusala piire muuta.

Määruse rakendamine aitab tagada ajaloolise Kodijärve mõisa pargi Firenze harta kohase kaitse. Rahvusvaheline Mälestiste ja Mälestisalade Kaitse Nõukogu (ICOMOS) registreeris Firenze harta 15. detsembril 1982. a Veneetsia harta lisana.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määruse kaitse-eesmärkide täiendamine sürjametsakoosluste ja kaitsealuste liikidega aitab kaasa väärtuslike metsaelupaikade ning kaitsealuste liikide säilitamisele ja nende soodsa seisundi saavutamisele.

Uue kaitse eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Pangodi maastikukaitseala on valdavalt juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Kuna osa kaitseala senisest piiranguvööndist arvatakse sihtkaitsevööndisse (12,3 ha) ja kaitseala laieneb ca 2 ha, siis kaasneb vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane vähenemine. Kambja vallal väheneb maamaksust laekuv tulu ligikaudu 46 eurot aastas.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Kuna piiranguvööndi maa-ala oli juba varem kaitse all ja kaitse-eeskirja uuendamisel kaitsekorda rangemaks ei muudetud, ei piirata oluliselt ka eramaa sihtotstarbelist kasutamist. Moodustatav sihtkaitsevöönd ja alaga liidetav mõisakalmistu jääb tervenisti riigimaale või jätkuvalt riigi omanduses olevale maale. Seetõttu määruse jõustumisega eramaade riigile ostmise kulu ei teki.

Kaitsealale ei jää toetust vajavaid poollooduslikke kooslusi ega toetusõiguslikku Natura 2000 erametsamaad, mistõttu nende toetuste puhul riigi kohustused ei suurene.

Kaitse-eeskirja eelnõul on puutumus nii Kambja valla üldplaneeringuga (kehtestatud Kambja Vallavolikogu 4. septembri 2007. a määrusega nr 40) kui ka Pangodi mka üldplaneeringuga (kehtestatud Kambja Vallavolikogu 2. märtsi 2006. a otsusega nr 28). Kambja valla kehtivas üldplaneeringus märgitakse, et Pangodi mka üldplaneering ja Kambja valla üldplaneering täiendavad teineteist ning Kambja valla üldplaneering ei muuda maastikukaitseala üldplaneeringut, kuid võib seada lisakitsendusi analoogiliselt teiste maa-aladele seatavate tingimustega. Juhul kui Kambja valla üldplaneering ja Pangodi maastikukaitseala üldplaneering ei ühti mingis osas, tuleb maastikukaitseala piires aluseks võtta Pangodi maastikukaitseala üldplaneering. Pangodi mka on vastavalt Kambja valla üldplaneeringule detailplaneeringu koostamise kohustusega maa-ala.

Kehtestatud üldplaneeringud jäävad kehtima niivõrd, kui need ei ole vastuolus ehitusseadustiku, planeerimisseaduse ning looduskaitseaduse ja selle alusel koostatud kaitse-eeskirjaga. Planeeringuseaduse (edaspidi *PlanS*) § 92 lõike 1 kohaselt vaatab kohaliku omavalitsuse volikogu üldplaneeringu iga viie aasta tagant üle. Üldplaneeringu ülevaatamisega selgitatakse välja ja vaadatakse üle õigusaktidest (sh kaitse-eeskirjast) tulenevate muudatuste planeeringusse tegemise vajadus (*PlanS* § 92 lõike 2 punkt 4) ning muud planeeringu elluviimisega seotud olulised küsimused (*PlanS* § 92 lõike 2 punkt 6). Kuna kaitse-eeskirja täpsustatakse, siis tuleb järgmisel volikogu koosseisul kaitseala üldplaneering üle vaadata ja soovitatavalt teha muudatused, st kanda üldplaneeringusse kaitseala uus välispiir. Kuna see aga ei muuda otseselt üldplaneeringuga määratud valla arengusuundi ehitustegevuses, siis otsest vastuolu üldplaneeringu pole, mistõttu mõju ei ole oluline.

Pangodi looduskaitsealale Palumägede sihtkaitsevööndi moodustamisega arvatakse sihtkaitsevööndisse 12,3 ha metsamaad. Riigimetsa Majandamise Keskuse arvutuste kohaselt jääb majandusmetsa range kaitse alla võtmisel metsa majandamata jätmisel saamata tulu keskmiselt 156 eurot hektari kohta aastas. Kuna piiranguvööndi metsade majandamine oli ka varem kitsendatud, oli majanduspiirangutega metsade kavandatav raiemaht ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest. Eelnevat arvestades ulatub iga-aastane saamata jäänud puidutulu lisapiirangute seadmisel ligikaudu 192 euroni.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning Justiitsministeerium kooskõlastasid eelnõu märkusteta. Maaeluministeerium kooskõlastas eelnõu seletuskirja puudutava märkusega arvestamise korral, paludes selgitada, milliste tööde puhul peetakse võimalikuks lõkke tegemist Seletuskirja lk 10-11 on tulenevalt Maaeluministeeriumi märkusest vastavate selgitustega täiendatud. Selgitusena on lisatud, et põllumajandustöödel lõkke tegemise all ei peeta silmas kulu, heina ja põhu põletamist, vaid maastiku avatuna hoidmiseks raiutava võsa jm puitmaterjali põletamist. Selline vajadus võib tekkida näiteks kunagistel põllu-, heina- ja karjamaadel, mis on aktiivsest kasutusest väljas ning seeläbi võsastunud.

Ülejäänud ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.